

Kargo Kültü

Prof. Dr. Ali Sinan Sertöz

Bilkent Üniversitesi, Fen Fakültesi, Matematik Bölümü

Uzaktan bakınca derme çatma bir piste inmek üzere olan bir uçağa yardım eden yer ekibinin telaşlı faaliyetini görüyoruz. Oysa yaklaşınca pistin aslında otları ve çalıları temizlenmiş bir tarla parçası olduğu görünüyor.

Pistin başında park halinde duran uçak da aslında saman ve çöplerden beceriksizce yapılmış bir maket. Daha da yaklaşınca yer ekibinin kullandığı bayraklar, dürbünler ve hatta telsiz takımının da saman, ot ve bambu çubuklarından yapıldığını görüyoruz.

Ama yerliler son derece ciddi. Gözleri gökyüzünün derinliklerinde, incek uçağı arıyorlar.

Bir umut değil, sağlam bir inançları var. Ellerindeki palmiye yapraklarını gökyüzüne işaret olarak sallayıp duruyorlar. Her an bir uçak incek duygusuna bizim de kapılmamız an meselesi.

şahit olduğumuz olay, eski adıyla Vailala Deliliği, bugün bilinen adıyla Kargo Kültü uygulamasıdır.

Arthur C. Clarke'ın üçüncü yasası, yeterince gelişmiş bir teknolojinin uzaktan bakınca sihir ve büyüden ayırt edilemeyeceğini söyler. Geçmişinde dış dünya ile hiç ilişki kurmamış Pasifik yerlileri de bu çeşit bir “büyü” ile ilk kez İkinci Dünya Savaşı sırasında tanıştılar. Adalara yerleşen, önce Japonlar sonra da Amerikalılar, askerlerine gıda ve mühimmat tedarik edebilmek için adalarda uçak pistleri açıp kontrol kuleleri dikerler. Kargo uçakları yaklaşınca telsiz başında pilotlarla bağıra çağıra temas kurarlar. Pistin ucunda elinde bayraklar olan yer görevlileri henüz hava haritası çizilmemiş bu alana pilotların iniş rotasını tutturmalarına yardımcı olur. Uçak büyük gürültülerle iner. Kapaklar açılır. Koca sandıklar indirilir. Bu sandıklardan bol miktarda yiyecek maddesi çıkar ve askerler bu yiyecekleri kendilerini hayretle izleyen yerlilerle paylaşır.

Savaş bitip askerler ülkelerine dönünce kargo uçakları da gelmez olur. İşte burada Arthur C. Clarke'ın üçüncü yasası devreye girer. Yerlilerin gözlemledikleri teknolojinin sihirli bir uygulama olduğunu düşünmemesi mümkün mü? Onlar da askerlerden gördüklerini olduğu gibi taklit ederler ve gökten kargo dolu uçakların inmesini beklerler.

Vailala Deliliği denilen davranışa ilk kez Norris Mervyn Bird 1945'te *Pacific Islands Monthly* dergisinin Kasım sayısındaki bir yazısında **Kargo Kültü** adını vermiş.

Aslında Bird'ün yazısı yerlilerin söz konusu davranışının bu adalarda yaşayan sömürgeciler için ilerde tehlikeli olabileceği üzerine yazılmış, yerlileri aşağılayan bir uyarı yazısı. Yine de o zamana kadar değişik adlarla anılan bu davranış için Kargo Kültü adı o yazı çıktıktan sonra benimsenmiş ve kullanılmaya başlanmıştır.

Yerlilere bakıp onların bilgisizliğiyle gizlice alay etmek kolay ama biz günlük hayatta ve hatta bilimde farkına varmadan bir Kargo Kültü ritüeli içinde yer alıyor olabilir miyiz?

STEMMING directly from religious teaching of equality, and its resulting sense of injustice, is what is generally known as "Vallala Madness," or "Cargo Cult."

Kargo Kültü adı ilk kez literatüre geçiyor

Is There Danger of a Post-war Flare-up Among New Guinea Natives?

IN the years before the Jap invasion, the primitive natives of New Guinea were making a slow and painful progress towards higher standards of life. But it was a difficult process beset by problems. An outstanding problem was provided by the missions. They taught that all men were equal in the sight of God. Here and there, unusually intelligent natives would arise and ask: Why, then, is there any distinction here between white and black men? One could see trouble coming, unless Governments were wise and tactful.

War conditions have accentuated these problems a hundredfold. Natives now, after contact with tens of thousands of careless white soldiers, are more difficult to handle than ever before. The dangers of native uprisings in New Guinea are discussed here by an old Territories resident, Mr. N. M. Bird.

STEMMING directly from religious teaching of equality, and its resulting sense of injustice, is what is generally known as "Vallala Madness," or "Cargo Cult."

Various explanations of the "Madness" have been advanced, but the late P. H. Williams, anthropologist to the Papuan Government, after extensive study, gave as his conclusion that the main cause was "ill-digested" religious teaching.

This "Madness" is not confined to any one area, but is found among tribes whose dialects and customs differ widely. In all cases the "Madness" takes the same form.

A native, infected with the disorder, states that he has been visited by a relative long dead, who stated that a great number of ships loaded with "cargo" had been sent by the ancestor of the native for the benefit of the natives of a particular village or area. But the white man, being very cunning, knows how to intercept these ships and takes the "cargo" for his own use, giving the natives only that portion of the inferior goods that the white man does not require.

The "Madness" has broken out in many areas quite recently, but should not be regarded as a result of enemy invasion. It was present for many years prior to the invasion. Outbreaks have occurred in widely separated areas—Lakekamu and Goliaba areas in Papua and in Hoon, Madang, Sepik, Bena Bena and Hagen districts in New Guinea. An outbreak in Madang in 1944 is quoted as an illustration of how the "Madness" works.

An infected native mustered some hundreds of other natives, whom he called his "soldiers," and with them, with stolen hand grenades. He told these "soldiers" and other natives, that the white man was stealing ships, aeroplanes, motor vehicles, etc., belonging to the natives, and that it was his duty as their king to prevent this theft, and to drive the white men from Madang.

The man's addresses generally took the form of distorted religious speeches and were usually followed by the singing of hymns. During these speeches the natives were told that the black skin they now had was not their "true" skin, but that it would shortly be discarded and they would appear in their white skin.

Missions are blamed for these outbreaks. In New Guinea it is not unusual to find two or more missions established in a district, all teaching widely differing doctrines to natives whose dialect and customs are exactly similar for that district. Each sect heretofore claim their particular doctrine as being the "right" one. Is it any wonder then that such cults as the "Madness" are the unhappy result?

This must not be construed as an attack on the missionaries as individuals. Those I have known have been, in the majority of cases, good and conscientious men, carrying out to the best of their abilities what they consider to be their duty. Nor can the whole mission movement be condemned because of this one unhappy result of their teaching. But the fact of the "Madness" remains, and must be faced.

We have seen grave harm to the native population arising from the "Vallala Madness" where livestock has been destroyed, and gardens neglected in the expectation of the magic cargo arriving. The natives infected by the "Madness" sank into indolence and apathy regarding common hygiene, with dire effect on the health of the community.

HOW much more dangerous, then, will the "Madness" be when a military aspect is superimposed on the religious? Imagine the position, with some thousands of natives armed and trained in the use of modern weapons, at the disposal of such a "king" as he who arose in Madang in 1944.

It is folly to say: "It cannot happen here, to us." It CAN, and may, happen here, to us. It is ridiculous to think that the discipline instilled with the military training would make such an uprising impossible.

One instance is on record where years of rigid training and discipline did not prevent a party of native police running amok among the native population. I refer to that party of native police who deserted in 1942, with their arms, and who, before being intercepted and disarmed by a few intrepid New Guinea citizens from Madang, carried out systematic murder and rape of the native population in their path.

And this was no organized rebellion, but a desertion of a small party of police, made possible by the dislocation of civil services by the invasion of these Islands by the Japanese. How much more dangerous, then, would be an organized rebellion of thousands of savages armed with modern weapons.

Those of us who witnessed the "strike" in Rabaul in 1926 do not wish to see another such—certainly not with thou-

sands of natives armed with modern weapons.

What would the result be if the "Vallala Madness" took hold of the remnants of black soldiers now being trained in New Guinea?

By his very nature the New Guinea native is peculiarly susceptible to these "cults" and to the influence of the "kings." The very fact that he is being trained as a soldier, and is expected to fight

Kidney Trouble and Backache Gone in 1 Week

Flush Kidneys With Cystex and You'll Feel Fine
Cystex—prescription of a famous doctor—improves faulty kidney action in double quick time, so if you suffer from Rheumatism, Sciatica, Neuritis, Lumbago, Backache, Nervousness, Leg Pains, Headaches, Circles under Eye, Frequent Headaches and colds, poor Energy and Appetite, Puffy Ankles or Inter-rupted Sleep, go to your chemist to-day for Cystex.

Cystex Helps Nature 3 Ways
The Cystex treatment is highly scientific, being specially compounded to soothe, tone and flush kidney and bladder and to remove acids and poisons from your system safely, quickly and surely, yet contains no harsh, harmful or dangerous drugs. Cystex works in these 3 ways to end your troubles—

- (1) Starts killing the germs which are attacking your Kidney, Bladder and urinary system in two hours, yet is absolutely harmless to human tissue.
- (2) Gets rid of health-destroying, deadly poisons which attack with which your system has become saturated.
- (3) Strengthenes and re-energizes the kidney, protects you from the ravages of disease-attack on the delicate filaments of diseased-arteries the entire system.

Feels a Different Woman
"I have been taking Cystex for Kidney and Bladder trouble, and it has made a different woman of me. I am feeling splendid, can do all my work, run and walk miles although I am 62 years of age. Cystex does all you claim for it!"—(Mrs. M. L. Zeno, Thompson Falls, Montana)

Now Able to Walk Without Stick
"I had Kidney and Bladder complaint, pains in leg and back; in fact, I had to use a walking stick. I have used two bottles of Cystex, now I have no pains whatever. I consider Cystex the greatest medicine in the world for Kidney complaint!"—(Ed. J. Matthews, Vancouver Station, B.C.)

Guaranteed to Satisfy or Money Back
Get Cystex from your chemist to-day. Give it a thorough test. Cystex is guaranteed to make you feel younger, stronger, better in every way, or your money back if you return the empty package. Act now!

Now in a Guaranteed Treatment
Cystex
for Your Kidneys, Bladder, Rheumatism

Woven Wire for all Industry

COPRA DRYING TRAYS, FLOORS, Etc.
FRUIT DRYING TRAYS, MINING SCREENS.
Heavy Mosquito Gauze in Phosphor Bronze and other Metals Impervious to Salt Sea Air.

WIRE DOOR MATS AND GENERAL WIRE WORK

E. WRIGHT & CO. LTD.

Office and Works: 148-152 Cleveland Street, Sydney, N.S.W.
Telegraphic Address: "Wrightmake," Chippendale.

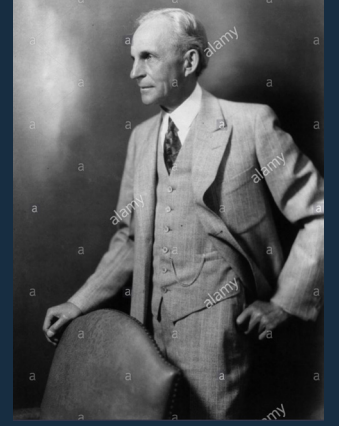
Raymond Hull'ın *Peter Prensibi*'ne göre hepimiz başarılı oldukça daha çok sorumluluk ve bilgi isteyen konumlara yükselip sonunda hiçbir becerimiz olmayan bir konuma gelerek beceriksizliğimiz, bilgisizliğimiz ve yanlış kararlarımızla astlarımızı çıldırtıyoruz. Durumu idare etmek için de konuya hâkim olan insanlara bakıp onlar gibi konuşup davranmaya başlıyoruz. O zaman, elindeki pal-miye yaprağını göğe sallayarak kargo uçağı indirmeye çalışan yerlilerden ne farkımız kalyor?

Bilmediğini bilmeyen insanların zararları her zaman et-rafındakilere olmuyor. Her şeyi bildiğinden en ufak bir şüphesi olmayan ve sonunda kendisine zarar veren kişilere en çarpıcı örnek Henry Ford'dur.

Henry Ford ve Otomobilleri

Henry Ford 1903 yılında ilk otomobilini üretmeye başladı ve 1908 yılında daha sonra milyonlarcasını satacağı ilk T-Model arabasını piyasaya sürdü. Seri üretime geçtikten sonra bu arabaları yalnızca siyah renkte üretti çünkü başka renkteki boya ve cilaların uzun kuruma süresi maliyeti artırıyordu. Hatta Ford bu duruma ilgili, "müşteriler, siyah olması şartıyla, istedikleri rengi seçebilirler" bile dedi. Henry Ford'un en verimli döneminde fabrikasına bir uçtan giren hammaddeler işlenip öbür taraftan araba olarak çıkıyordu. İşçilerine piyasadaki rakiplerinden daha yüksek ücret veriyor hatta çoğu yeni göçmen olan işçilerine ve ailelerine İngilizce kursları düzenliyordu. Hem mühendis hem de iş insanı olarak başarının zirvesindeydi.

Ürettiği bunca araba için gereken lastikler için hammadde Brezilya'dan geliyordu. Bu sırada, İngilizlerin Brezilya'dan kaçırıp Malezya'da ektiği kauçuk ağacı fidanları ürün vermeye başlamıştı. Dolayısıyla, İngilizler yavaş yavaş kauçuk piyasasını kontrol etmeye başlamıştı. Aynı sıralarda petrol yan ürünlerinden sentetik kauçuk üretimi de yavaş yavaş piyasada yer ediniyordu. Henry Ford kendi ürettiği otomobillerin maliyetini İngilizlerin piyasa oyunları ile yükseltmesini engellemek için bir şeyler yapmak zorundaydı.

Henry Martin Ford
30 Temmuz 1863 - 7 Nisan 1947
Otomobil üreticisi ve
Ford Motor Company'nin
kurucusu.

Ford T-Model otomobili (üstte)

Sıvı kauçuk akıtmak için
kauçuk ağacı gövdesinde açılan
oluklar (solda)

Fordlandiya'dan bir görünüm (üstte) ve Fordlandiya'da kauçuk fidanları (alt solda)

Kauçuk Yetiştirmek ve Fordlandiya

Henry Ford başarılarının getirdiği özgüvenle ihtiyaç duyduğu kauçuğu kendi yetiştirmeye karar verdi ve bugün -90 yılın ardından- bakıldığında bize çok yanlış gelen bazı kararlar aldı. Aslında, o dönemde de bu yanlış kararları alması kaçınılmaz değildi. Eğer birilerine danışacak alçak gönüllülüğü gösterebilseydi belki kendi kauçuğunu gerçekten yetiştirebilirdi.

1928'de Brezilya hükümetiyle anlaşarak Amazonlar'ın kuzeyinde büyük bir arazi satın aldı. Burada Detroit'teki fabrikasına benzer bir yerleşim alanı kurdu. Okul, tiyatro, hastane hatta dans salonu ve golf sahası inşa ettirdi. Yerli halktan işçiler tuttu. Detroit'te yaptığı gibi işçilerine piyasanın üzerinde ücret verdi. Buraya bir milyon beş yüz bin kauçuk fidanı dikti ve Fordlandiya adını verdi.

Sonuç büyük bir hiç oldu.

Buradan edindiği tecrübeyle 1934'de Belterra'da yeni bir şehir kurdu. Burada da Fordlandiya'da olduğu gibi hiç kauçuk üretimi gerçekleştirilemedi ve şehir terk edildi. Yıllar sonra Ford'un torunu işten çıkarılan işçilere verilecek tazminat karşılığında burayı Brezilya hükümetine devrettiğinde ortaya çıkan bilanço bugünün değerleriyle iki yüz milyon dolar masraf ve sıfır kauçuk üretimiydi.

Henry Ford gibi başarıları ve girişimciliğine hayran olunan birisi böylesine büyük bir yanlışını nasıl yapmıştı?

Hep ve Yalnız Ben Bilirim!

Hayatta yanlış yapılmadan bir yere varılmaz. Denersiniz, yanılırsınız. Tekrar denersiniz ama bu sefer daha bilgili bir şekilde denersiniz. Yine başarısız olabilirsiniz. Başarısız olmayı göze almadan hiçbir yere varamazsınız ve hiçbir şey keşfedemezsiniz.

Hata yapan ayıplanmaz. Cesareti takdir edilir.

Hata yapacağı ve alay edileceği korkusuyla toplumun genel geçer beklentileri dışında hiçbir şey denememiş ama deneyip de bir yerlere ulaşmış kişileri hep kıskanmış insanlar, başarısız olanlara bakıp “Oh olsun!” demeye bayılırlar. Oysa başarısız olan kişi başarısızlığını inceleyip bundan edindiği tecrübeyle bir sonraki denemesinin planlarını yapmaya başlamıştır bile.

Bizim amacımız da Henry Ford’u eleştirmek değil, başarısız olan bu kauçuk yetiştirme denemesiyle bize neler öğrettiğini irdelemek.

İlk çıkaracağımız ders, biz her şeyi bildiğimize inansak da yapmayı planladığımız işin uzmanlarını en az bir kere dinlememiz gerektiğidir. Ford’un bu kauçuk projesine ilk botanikçinin davet edilmesi ancak Fordlandiya’nın bir fiyasko olduğu inkâr edilemeyecek düzeye eriştiğinde gerçekleşmiştir. Ford’un Fordlandiya’ya gönderdiği ilk ekip Detroit’te başarılı olmuş mühendisler ve yöneticilerdi. Ekip kurulurken tarım için ayrı bir uzmanlık eğitimi olduğu göz ardı edilmişti. Yıllar sonra işe alınan botanikçi ise Fordlandiya’nın kurtarılamayacağını görüp Belterra’da yeni bir ekim alanı açılması konusunda Ford’u ikna ettiyse de kısa bir süre sonra bilinmeyen bir nedenle Belterra’dan kaçmış ve bir daha dönmemiştir. Tarımdan anlamayan ama “her şeyi bilen” yöneticilerle çalışmak adamcağızı bezdirmiş olabilir.

Ve nihayet 1945 yılında Belterra da terk edildi.

KARGO KÜLTÜ' mü

İngilizler Malezya’da kauçuk fidanları ekip ürün alınca aynı uygulama Fordlandiya’da da denenmiş ama başarısız olmuştur.

Tıpkı yerlilerin göğe bayrak sallayarak kargo uçağı indirmedikleri gibi!

Fordlandiya'da
hastalıklı bir kauçuk fidanı

Kauçuk ağacının Brezilya ormanlarında doğal düşmanları vardır. Çeşitli küfler ve böcekler ekosistemin bir parçası olarak kauçuk ağaçlarının yapraklarıyla beslenir ve bu ağaçların tüm ormanı kaplamasını engelleyerek bir denge kurarlar. Bu yüzden kauçuk ağaçları doğal ortamlarında birbirlerinden uzak ve başka güçlü ağaçların yanında büyürler. Bu sayede, birine bulaşan hastalık kolayca diğer kauçuk ağaçlarına bulaşmaz. Malezya'da kauçuk ağacının doğal bir düşmanı olmadığı için orada yan yana ekilen kauçuk fidanları sağlıklı bir şekilde büyümüştü. Bu uygulamaya bakılarak Fordlandiya'da yan yana ekilen kauçuk fidanları ise küf ve böcekleri birbirine bulaştırmış ve hepsi hasta olmuştu.

Sorun sadece ağaçların hastalanması değildi. Ford çalıştırdığı Brezilyalı işçileri aynı Detroit'teki Amerikalı işçiler gibi yaşamaya zorluyordu. Bundaki amacı elbette ilkel olduğunu düşündüğü yerlilere kendi Amerikan ölçülerine göre uygar bir yaşamın kapısını açmaktı. Oysa Amerikan işçilerinin kültürüyle Brezilyalı işçilerin kültürü farklıydı. Her şeyden önce Amerikalı işçiler ya kendileri göçmendi ya da ana babaları göçmendi, dolayısıyla yeni geldikleri bu ülkede kurallara uymazlarsa geri gönderilecekleri korkusu onları kurallara saygılı olmaya itiyordu. Oysa

Brezilya'daki işçiler kendi topraklarındaydılar ve kimsenin onlara gitmeyecek konumu yoktu. Bu yüzden Brezilyalı işçilere bir şeyler dayatmak zordu ve Henry Ford onları bir çırpıda Amerikalı yapacak kurallar getirip duruyordu.

Fordlandiya'daki huzursuzlukları ve ayaklanmaları ayrıntısıyla anlatmayacağım ama birkaç örnek verip diğer ayrıntıları okuyucunun hayal gücüne bırakacağım.

Henry Ford bir ara hem masrafları kısmak hem de Amerikan hayat tarzıyla uyumlu olması için işçi yemekhanesinde self-servis sistemine geçme kararı aldı. İşçiler buna bir anlam veremediler. Hem işçilik hem de garsonluk mu yapacağız, dediler. Yöneticiler bu sistemde ısrar edince de isyan ettiler.

Amerikan hayat tarzına alışmaları için onlara sık sık hamburger pişiren aşçıyı bir seferinde ormana kadar kovaladılar. Brezilya ordusu duruma el koyup asayışı sağlayıncaya kadar da aşçı mutfağına dönemedi.

İşçilerin çalışma saatleri de tropik bölge şartlarına göre ayarlanmamıştı. Detroit'te olduğu gibi sabah belli bir saatte işbaşı yapıp akşam belli bir saatte paydos oluyordu. Oysa güneşin tepede olduğu saatlerde tropik

bölge işçileri çalışmak istemiyorlardı. İlk çıkan isyanlardan birinde, fabrikadaki giriş çıkışlarda kullanılan kart basma aleti kırılmıştı.

Fordlandiya yönetimi sarsılmaz bir inançla "ellerindeki palmiye yapraklarını göğe sallamaya devam ediyordu." Oysa hiç uçak inmedi!

İşi uzmanına danışmadan, konunun bilimsel ve sosyal ayrıntılarına hâkim olmadan, birbiri ardına gelen başarısızlıklardaki uyarıyı, kendine duyulan aşırı ve yersiz güven nedeniyle göz ardı ederek inatla ve ısrarla sonuç vermeyen tutumu sürdürmek Henry Ford'a parasal olarak pahalıya patladı ama bize paha biçilmez bir hayat dersi hediye etti.

Daha önceki bir yazımda meteorologlara güvenmedikleri için bir barajın taşmasına neden olan mühendisleri eleştirdim diye mühendis arkadaşlarım bana kızmışlar ve "sen güvenilir bir meteorolog bul da görelim seni" demişlerdi.

Anlıyorum ki her masalın sonunda gökten düşen üç elma herkesi doyumaya yetmiyor.

Bilimde Kargo Kültü

Bugün kargo kültürünün en sık ve hatta çoğu zaman bilerek uygulandığı yer bilim dünyasındaki yayınlardır. Elle tutulan bir içeriği olmasa bile araya sıkıştırılan italik yazılmış Latince terimler, sık sık kullanılan dipnotlar ve o konu üzerine yazılmış bol sayıda yayına verilen atıflar makalenizin en iyi dergilerde yayınlanmasını sağlayabilir. Hele ilk sayfada o konuya gerçek katkı yapmış bilim insanlarının adlarını bolca zikrederseniz editörler makalenizin bir içeriği olup olmadığına genellikle bakmayacaktır çünkü bu türde makale yazan diğer Kargo Kültü mensupları sizin makaleye mutlaka atıf verecektir. Editörler de atıf alan makale seçme konusunda başarılı olduklarını sergileyip saygın konularını sürdürebileceklerdir.

Günümüzden iki bin altı yüz yıl önce yaşamış Eski Yunan şairi Arkhilokhos, savaş meydanında kalkanını bırakıp kaçarak canını kurtaran bir savaşçının ağzından yazdığı şiirinde buna üzülmeyeceğini çünkü nasıl olsa daha iyi bir kalkan bulabileceğini yazar. Zamanın kahramanlık anlayışıyla pek bağdaşmayan bu satırlar binlerce yıldır sık sık eleştirilmiş ve hakkında makaleler yazılmıştır.

Artık yazılacak bir şey kalmadı diye düşünmeyin. İşte size bir reçete:

Eski Yunanca bazı kelimelerin aslında farklı okumalarının mümkün olduğunu diğer Yunan yazarların eserlerinden, Eski Yunan alfabesiyle verilen örneklerle tartışın. Bol bol dipnot verin. Dipnotlarda italik yazılmış Latince terimler kullanmaya özen gösterin. Böylece bazı kelimelere yeni okumalar getirerek savaşçının aslında son derece insani bir nedenden dolayı kalkanını almaya fırsat bulamadan kaçmak zorunda kaldığını laf arasında söyleyip geçin. Bu arada makalenizi İngilizce yazmayı unutmayın.

Eski Yunanca bir kelimeyi binlerce yıldır hiç kimsenin sizin düşündüğünüz şekilde okuyup yorumlamayı akıl etmediğini keşfettiğiniz zaman bunu başkalarına duyurmakta acele etmeyin der, Eski Yunanca öğreten kitaplar. Siz buna aldırmayın. Hem bu saçma sapan aklı benden aldığınıza da beni tanıyanlara sakın söylemeyin!

Üniversitelerde akademisyenlerin başarılarının yabancı dergilerden kabul alan İngilizce makale sayısına endekslenmesi de Kargo Kültü'nün bir tezahürü olarak yorumlanabilir. Amerikalı bilim insanlarının o dergilerde İngilizce makaleleri çıkıyor. Biz de o dergilerde İngilizce makale çıkartırsak biz de bilim yapmış olur muyuz?

Gökyüzüne palmiye yaprağı sallayıp bir kargo uçağı indirebilir miyiz?

Moda ve Kargo Kültü

Herkes Johannes Kepler'in kurallarını kullanıp Güneş Sistemi'ni incelerken Isaac Newton bu kuralların neden doğru olduğunu sorguladı. Getirdiği açıklamalarla fiziğe çağ atlattı. Bundan sonra herkes Newton mekaniğiyle her şeyi açıklamaya koyuldu. Newton mekaniği yanlış olabilir mi diyenlerle alay edildi. Merkür'ün gözlenen hareketleri Newton mekaniğinin öngörülerıyla örtüşmeyince bile Newton yanlış olabilir mi diye sormak cesaret isterdi. Çünkü siz Newton'u anlayamayacak kadar cahildiniz ve boş boş konuşuyordunuz. Albert Einstein getirdiği yeni kuramlarla hem Merkür'ün hareketlerini doğru olarak öngördü hem de Newton mekaniğinin bu öngörüyü neden yapmadığını açıkladı. Newton mekaniğinin sadık savunucuları bu kez de Einstein hakkında soru soranlarla alay etmeye başladılar.

Bugün kuantum dolanımı, ışınlama deneyleri gibi bilginin ışık hızının üstünde aktarıldığını ima eden deneylerden, benim kullandığım kelimeleri kullanarak, söz ederseniz yine bir entelektüel mahalle baskısına ve hatta entelektüel linçe maruz kalırsınız. Oysa yarın Einstein fiziği de Newton fiziği gibi yenilirse, bugün size saldıranlar o yeni kuramın da en sadık savunucuları olacaklardır.

Bir yanda Kepler, Newton ve Einstein gibi gerçekten kargo uçağı indiren bilim insanları öte yanda da onların yaptıklarını biçimsel olarak kopyalayan ve hatta bu yapılanları sorgulayanlara Vailala hırçınlığıyla saldıran yerliler.

Melanezya yerlilerini kinamaya ne kadar hakkımız var?

Unvanlar ve Kargo Kültü

Pek çok unvanı, içinde barındırdığı olgunluğu ve temsil ettiği yetkinliği dile getirmek için kullanırız. Örneğin bir miktar İngilizce makale yayımlarsanız profesör unvanını alabilirsiniz ama bir işin profesörü dediğimiz zaman o işi tam olarak anlayan ve herkesten iyi yapan bi-risini düşünürüz ve bu ancak zamanla gelen bir yetkinliktir. Yani, profesör olunca hemen profesör olmaz!

Satrançta da pek çok genç on beş yaşından önce büyük usta olmak için gereken puanı, olağanüstü yetenekleri, zekâları ve satranca adadıkları yoğun çalışma saatleri karşılığında toplar. Buna rağmen onların da büyük usta düzeyinde oynamaya başlamaları yıllar alır, tıpkı bir profesörün unvanını hak eden bir konuma gelmesi için yıllarca çalışması gerektiği gibi.

Satranç Kargo Kültü davranışını kaldırmaz.

Günümüzde satrancın Mozart'ı olarak anılan Magnus Carlsen on üç yaşındayken dönemin bir numarası olan Garry Kasparov'la bir hızlı satranç turnuvasında karşılaşır. Başlarda nasıl olsa kaybedeceğini düşündüğü için rahat olduğunu anlatır Carlsen. Maçın ilerleyen safhalarında belki de Kasparov'un işi hafiften alması nedeniyle Carlsen oyunu kazanabilecek duruma gelir. Carlsen o anda heyecanlandığını ve bu yüzden avantajını değerlendirip oyunu kazanca götüremediğini anlatır yıllar sonra verdiği bir röportajda.

Hiçbir büyük usta bir oyun kazanıyorum diye sevinip heyecanlanmaz. Büyük usta puanı tutturmak başka şeydir, büyük usta düzeyinde oynamak başka şeydir. O yüzden, hiçbir satranç oyuncusu, puanı tutsa bile, büyük usta düzeyinde oynamaya başlamadan kendisini büyük ustalarla aynı kefedede değerlendirmez.

Carlsen'in bile dünya şampiyonu olması için on yıl daha turnuvalarda pişmesi gerekti.

Carlsen-Kasparov maçı

İğne ve Çuvaldız

Ama her konu satranç gibi bize haddimizi derhal bildiren bir yapıya sahip değil. O yüzden bazen çıkarlarımız öyle gerektirdiği için bazen de bilmeden olmadığımız düzeydeymişiz gibi konuşuyoruz, yazıyoruz, atıp tutuyoruz, (bakınız “Kargo Kültü” yazısı.)

Bir de yazılanları okumak var elbette. Bazen hızlı bir şekilde bir yazıyı okuyup anladığımızı düşünerek yazıyı beğendiğimizi ya da beğenmediğimizi söyleyip yazı hakkında ileri geri konuşabiliyoruz. Woody Allen bir keresinde Tolstoy'un ünlü destansı romanı Savaş ve Barış'ı hızlı okuma teknikleriyle okuduğunu anlatıp eklemiştir: “Sanırım olay Rusya'da geçiyor.” ■

Kaynaklar

Grandin, G., Fordlandia, *The rise and fall of Henry Ford's forgotten jungle city*, Metropolitan Books, 2009.

Worsley, P. M., “50 Years Ago: Cargo Cults of Melanesia”, *Scientific American*, Mayıs 2009.

https://www.youtube.com/watch?v=Qc_v9mTfhC8 (Magnus Carlsen ile röportaj, 8:21'deki konuşma)